

RATNA BOLNICA „PETROVA GORA“ 1991/1993. GODINE

APSTRAKT: U sklopu srpskih priprema za rat na Kordunu u kolovozu 1991. nastaje improvizirana Ratna bolnica „Petrova Gora“ s primarnom namjenom zbrinjavanja ratnih ozlijeđa. Kako Karlovac i Ogulin, gradovi s bolnicama, nisu dospjeli pod srpski nadzor ova bolnica postaje središnja medicinska institucija za 60.000 osoba – pripadnika oružanih formacija RS Krajine i srpskog stanovništva na okupiranom Kordunu. Značaj bolnice pokazuje to što je u prvoj godini postojanja u njoj pregledano i medicinski zbrinuto 9.334 ranjenih i bolesnih osoba, a u područnim ambulancama još 11.000 osoba. Izborom lokacije na Petrovoj gori, gdje je u Drugom svjetskom ratu bila Centralna partizanska ratna bolnica, lideri srpskog pokreta su bolnicu željeli pretvoriti u simbol povijesnog i duhovnog kontinuiteta otpora Srba Korduna hrvatskim vlastima, izjednačavajući ustašku i demokratski izabranu vlast. Bolnica 1993. godine promjenom statusa postaje civilna, opća bolnica i pod nazivom „Sv. Georgije“ do kraja rata zadovoljava glavninu zdravstvenih potreba stanovništva Korduna i Autonomne pokrajine Zapadna Bosna.

KLJUČNE RIJEČI: Ratna bolnica, Petrova gora, Kordun, Domovinski rat, ratni sanitet

Do rasplamsavanja borbi na Kordunu srpsko stanovništvo općina Vojnić, Vrginmost i Slunj te istočnog dijela općina Karlovac, Duga Resa i Ogulin je zdravstvenu zaštitu i tretman oboljelih dobivalo uglavnom u medicinskim centrima Karlovca, Zagreba i Ogulina. Još u srpnju 1991. su sa Korduna na liječenje u Karlovačku bolnicu dolazile osobe koje su se već angažirale u srpskim postrojbama Teritorijalne obrane (TO) Srpske autonomne oblasti (SAO) Krajine.

S početkom ratnih djelovanja u kolovozu 1991. Kordun je prometno odsječeno od Karlovca, Ogulina i tamošnjih bolnica. Osnovne medicinske usluge stanovništvo je moglo dobiti u lokalnim domovima zdravlja i ambu-

lantama, no ne i složenije.¹ Uz to se po počecima napada na Topusko 16. srpnja, Saborsko 5. kolovoza i Lasinju 6. kolovoza, potom na Maljevac i područje Slunja i Karlovca, te općoj mobilizaciji srpskih postrojbi TO-a 17. i 18. kolovoza 1991. očekivao veći broj ranjenih srpskih teritorijalaca, ali civila koji će trebali operacijske zahvate i bolničko liječenje. Tim više što su čelnici općina Korduna i Banovine 13. kolovoza 1991. uputili zajednički ultimatum Republici Hrvatskoj da povuče oružane snage preko Kupe i Save, koji je odbijen, što je značilo još jače borbe.²

Osnutak i izbor lokacije

U takvim okolnostima trebalo je naći rješenje. Još od 26. lipnja 1991. pod nadzorom srpskih snaga je bila bolnica u Glini. No zbog prisustva hrvatskih snaga u Topuskom do 14. rujna 1991. put s Korduna do Gline je bio opasan. Uz to Glina je do kraja rujna bila poprište borbi, a hrvatske snage su grad topništvom bombardirale do kraja godine. Stoga se srpska strana nije osjećala sigurnom tu liječiti ranjenike i bolesnike, pa je neko vrijeme postojala ratna bolnica u glinskom selu Klasnić.³ Druga bolnica pod srpskim nadzorom, u Kninu također nije bila dostupna jer su hrvatske snage nadzirale slunjsku općinu do pred kraj studenog 1991. Uz to je od Vojnića udaljena 200 km. Srbi Korduna mogli su se liječiti u Bihaću, ali većina nije vjerovala Bošnjacima. Stoga je na inicijativu dr. Milana Kresojevića, kirurga Medicinskog centra Karlovac i predsjednika Regionalnog odbora Srpske demokratske stranke (SDS) za Kordun i Karlovac, odlučeno da se na Kordunu osnuje ratna bolnica. Bilo je više zamisli gdje je locirati, da bi u zadnjoj varijanti bio izabran Memorijalni park „Petrova gora“.⁴ Uz sigurno-

¹ Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata (dalje: HMDCDR), Kutija. ZnŠTO Kordun-21. K. Potvrda Komande 3. bat. 2. br. TO Vojnić od 1. IV. 1992. da je pripadnik 1. čete TO Slobodan Kalinić umro tijekom liječenja u M. C. Karlovac 9. VII. 1991., Mirica Rapić, „Karlovački liječnici opće medicine u Domovinskom ratu“, *Svjetlost – časopis za kulturu, umjetnost i društvena zbivanja*, 2009., br. 1–2., 161. i „Otkazi Kordunašima koji ne mogu doći na posao“, *Politika* (Beograd), br. 27965., 14. VIII. 1991., 8.

² Mijo Laić, *Obranjen Karlovac – obranjena Hrvatska*, Karlovac 1999., 57.-96., Vanredni izvješće COB Karlovac. Br: 3341., od 14. VIII. 1991., Izvještaj SZUP-a Centar Karlovac. Urbr: 237/90., od 18. VIII. 1991., (preslike dokumenata u posjedu autora), „Dvočasovni sukob na stanici Topusko“, *Politika* br. 27953., 2. VIII. 1991., 7., „Zahtev da se hrvatske oružane snage povuku preko Kupe i Save“, *Politika* br. 27969., 18. VIII. 1991., 8.

³ HMDCDR, Fond RSK. Kut. 1036/2. Naredba pomoćnika komandanta ŠTO Glina za pozadinu kapetana Adama Mrakovića jedinicama TO za pozadinsko obezbeđenje ŠTO Općine Glina. Str. pov. br: 05-2-1., od 7. VIII. 1991.

⁴ HMDCDR. Kutija – Ratna bolnica Petrova Gora/Opća bolnica Sveti Georgije Vojnić (dalje Kut. RB PG). Izvještaj o radu Ratne bolnice „Petrova Gora“ za period od 3. 08. 1991. do 9. 09. 1992. g.

sne i tehničke, osnovni razlog je bio ukazivanje na povijesni kontinuitet. Naime osnovicu srpskog otpora (pobune) u Hrvatskoj činila je tvrdnja o jednakosti hrvatskih vlasti iz 1990. godine i ustaške vlasti iz 1941. tj. namjere provedbe genocida nad Srbima. Dobro to ilustriraju navod iz javnog proglasa koji je u kolovozu 1991. objavio regionalni Štab TO za Baniju i Kordun, najviše vojno zapovjedno tijelo Srba u ovom dijelu Hrvatske. U proglasu ovako prikazuju uzroke i ciljeve svoje akcije: „...hrvatska vlast na čelu sa Franjom Tuđmanom i jednim dijelom hrvatskog naroda vjerni su nastavljači ustaške politike stvaranja etnički čiste, velike i nezavisne države Hrvatske. Njezini politički i državotvorni program zalaže se za nastavljanje kontinuiteta državotvornosti NDH... Smisao i cilj politike koju danas vodi ustaško rukovodstvo Hrvatske jeste da se Hrvatska konstituiru u istorijskim granicama, tj. da se stvori velika Nezavisna Hrvatska, u kojoj svi stanovnici moraju biti samo i isključivo Hrvati. Te velikohrvatske ambicije nužno vode u teror i genocid nad srpskim narodom... pritisci i prijetnje i radnje hrvatskog vrhovništva prisilili su srpski narod da ide na formiranje svoje države kroz SAO Krajinu, da se digne na oružani ustanak protiv ustaške vlasti radi očuvanja života i nacionalnog opstanka... Na taj način ostvarit će se načelo da svi Srbi žive u jednoj državi...“⁵

Na smjeru razmišljanja o ponavljanju 1941. u 1991. godini bio je i izbor Memorijalnog parka „Petrova gora“ za lokacije ratne bolnice, kao prostora u sklopu kojeg je od 4. listopada 1941. do 25. svibnja 1945. bila Centralna partizanska bolnica, i koji je u svijesti Srba Korduna imao dimenziju mitskog mjesta.⁶ O tome svjedoče navodi iz teksta o bolnici koji je napisao njen osnivač dr. Kresojević: „...Rat ponovo bjesni ovim prostorima po tko zna koji put, prateći historijske promjene. Ova zemlja krvari, djeca ginu iz očiju majki i mladost Krajine u najljepšem trenu postojanja odlazi u nepovrat... I onda kad plač i bol zagospodare, kad postanu nijemi od tuge, oči se upiru u Petrovu goru, upravo kao nekad da ona odgovor da, pruži malu šansu nadi i životu. U njenim njedrima zla nema. Bolnica! Na cijelom teritoriju ratom zahvaćene Krajine ponovo kao daleke 1941. nikla je zgrada gdje se opet (i dokle ???) želi zaustaviti krv, smanjiti bodež, vratiti dah, nastaviti život. Ponovo tu u srcu Korduna, gdje zemlja još je topla, gdje stabla nisu zaboravila rane, gdje svaka uspomena boli – što više odmiče vrijeme, tu smo se sklonili opet... Ozbiljnost trenutka je htjela da kadar, ne samo

⁵ „Platforma za političko-propagandni rad sa pripadnicima jedinica TO, milicije i građana u mjesnima zajednicama opštine Glina i cjelokupne banijsko-kordunske regije“, *Srpska nova riječ* (Vojnić), br. 21., 28. VIII. 1991., 19.

⁶ Đuro Zatezalo, *Petrova gora – uloga i značaj NOR-a u Hrvatskoj 1941.-1945.*, Zagreb 2010., 12., 61-68.

medicinski, već nehrvatska populacija, zapravo sva zdrava ljudska populacija ode iz jedne države, čija vlast i politička kapa diktira jedan profašistički tempo i antihumani civilizacijski tok... Ovaj kompleks „Petrove gore“ toliko ima jak konotativni eho u našim povijesnim relacijama, da mi toga sada nismo niti svjesni...“.⁷ I u tjedniku *Srpska nova riječ*, koji je pokrivaio i Kordun, identično se prikazuju okolnosti osnutka bolnice: „Nakon nepunih pedeset godina, na Petrovoj gori se ponavlja istorija. Opet na Kordunu ima ranjenih, opet od ustaša, opet Srbi krvare. Ponovo ova šuma krije bolnicu. Ovoga puta nisu zemunice i brvnare...“.⁸ Tako je bolnica trebala imati jedan viši značaj; simbola povijesnog i duhovnog kontinuiteta otpora Srba Korduna kontinuiranoj hrvatskoj zločinačkoj vlasti. Protivnik – hrvatska strana je morala biti prikazana kao nehumana, sadistička, čak životinjska, kako bi rat protiv nje bio moralno prihvatljiv, i dobilo opravdanje za njeno uništenje. U tom definiranju karaktera hrvatske strane simbolika ratne bolnice na Petrovoj gori je bila više no značajna.

Pripreme za osnutak su počele 3. kolovoza, da bi bolnica s radom počela 15. kolovoza 1991. i to u prvo vrijeme pod nazivom Srpska dobrovoljačka ratna bolnica „Petrova Gora“. Načelnik bolnice postao je njen osnivač dr. Milan Kresojević, a zamjenik dr. Pajo Knežević.⁹ Bolnica je bila primarno namijenjena zbrinjavanju ratnih ozlijeđa,¹⁰ a i termin osnutka bolnice vezan je uz pripreme za početak ratnih djelovanja na karlovačkom području.¹¹ Početkom rata na Kordunu se smatra ubojstvo trojice i teško ranjavanje jednog hrvatskog policajca 4. kolovoza 1991. u Budačkoj Rijeci, dok su kontrolirati promet na Ličkoj magistrali. Ubojstvo trojice karlovačkih policajaca vezivalo se uz skupinu čijim zapovjednikom je smatran direktor Memorijalnog parka „Petrova gora“ Mile Dakić.¹² Bio navod u ubojstvu točan ili ne Dakić je, pod ratnim imenom Kapetan Darda, koristeći se infrastrukturom Memorijalnog parka, Petrovu goru pretvorio u žarište otpora na Kordunu. Tu je okupio, po riječima predsjednika općine Vrginmost Dmitra Obradovića, na Kordunu „najjaču i najbrojniju... grupe ekstremista i četnika... koja je samostalno krenula s oružanim i pljačkaškim

⁷ HMDCDR. Kut. RB PG. Status Ratne bolnice „Petrova Gora“, nedatirano.

⁸ „Ratna bolnica na Petrovoj gori“, *Srpska nova riječ* br. 22., 4. IX. 1991., 3.

⁹ HMDCDR. Kut. RB PG. Izvještaj o radu Ratne bolnice „Petrova Gora“ za period od 3. 08. 1991. do 9. 09. 1992. i Rješenje o zamjeni načelnika Ratne bolnice „Petrova Gora“ od 28. I. 1992.

¹⁰ HMDCDR. Kut. RB PG. Rad pulmološke službe na Kordunu u toku rata 91/93. godine.

¹¹ Martin Barić, *Ratni dnevnik komšija*, Karlovac 2009., 29–30.

¹² Željko Pulez, „Ratna kronika Karlovca (1991–1994)“, *Zbornik Gradskog muzeja Karlovac – Domovinski rat u Karlovcu 1991–1994.*, 1994., br. 3, 102. i Depeša PS Slunj. Br: 511-05-40/68-1/1991., od 15. VIII. 1991.

akcijama“. Pod Dakićevim vodstvom ova skupina je organizirala bazu na Petrovcu, najvišem vrhu Petrove gore.¹³ Naoružali su se trofejnim oružjem iz muzejske zbirke.¹⁴ Početkom kolovoza su oteli više auta, kamiona i čak 10 autobusa na cestama Korduna i dopremili ih na Petrovac. Time su počeli cestovnu blokadu Korduna prema Karlovcu.¹⁵

Komanda 3. operativne zone JNA je od rujna 1991. imala zapovjednom mjesto u Muljavi na Petrovoj gori.¹⁶ S Petrove gore su minobacačima napadani Topusko i Maljevac.¹⁷ Na Petrovoj gori je u jesen 1991. organiziran logor gdje su zatvarani i zlostavljani Hrvati s Plitvičkih jezera.¹⁸ U sklopu ratne medijske pripreme, tehničari TV Beograda su u Memorijalnom parku, uz pomoć Mile Dakića, 4. lipnja 1991. postavili repeticor čiji signal je pokrivaio područje od Žumberka do Zagreba i Moslavine.¹⁹ Tada je, uz postojeću radio-postaju „Glas Petrove gore,²⁰ (kasnije „Srpski radio – studio Petrova gora“) utemeljena i „Televizija Petrova gora“, (kasnije „Srpska televizija – studio Petrova gora“) s glavnim urednikom rezervnim poručnikom Milošem Pribićem iz sela Zagorje.²¹ Signali s Petrove gore su bili glavno sredstvo srpskog mobiliziranja na Kordunu i Banovini.²² Preko ove radio-postaje je npr. Mile Dakić 30. srpnja najavio skori početak napada na Lasinju.²³ Na neki način bilo je logično da se u tom žarištu na Kordunu osnuje i ratna bolnica.

¹³ „Ko su istinski borci sa Korduna“, *Politika* br. 27973., 22. VIII. 1991., 10.

¹⁴ Ivan Strižić, *Bitka za Slunj*, Slunj – Zagreb 2007., 187.

¹⁵ Izvješće COB Karlovac. Br: 3176., od 2. VIII. 1991., Priopćenje „Autotransporta“ Karlovac povodom nasilnog oduzimanja vozila. Br: 917/91., od 5. VIII. 1991. (preslike dokumenata u posjedu autora)

¹⁶ HMDCDR. Fond 2. Kut. 6044/1. Izvještaj ŠTO SAOK za 24/25. IX. 1991. Pov.br: 331/1., od 23. IX. 1991.

¹⁷ „Napadnuta stanica MUP-a u Maljevcu“, *Politika* br. 27975., 24. VIII. 1991., 8.

¹⁸ *Mostovi - godišnjak Slunjskog dekanata*, 1992., Ratno izdanje, Rijeka 1992., 37.

¹⁹ Obavijest JP „Odašiljači i veze“ HRTV o aktiviranju odašiljača TV Beograd na Petrovoj gori od 7. VI. 1991., „Repeticor beogradske TV na Petrovoj gori“, *Vjesnik* (Zagreb), br. 15702., 7. VI. 1991., 3.

²⁰ „Vino, struja i siromaštvo“, *Borba* (Beograd) br. 64. 2. III. 1991., 3.

²¹ HMDCDR. Kut. Vojnić-Krnjak. Šema televizijskog programa Srpske TV – studio Petrova gora, nedatirano, Šema programa Srpskog radija – studio Petrova gora, nedatirano, Rješenje ZnŠTO Kordun o postavljanju Miloša Pribića za referenta u organu za moralno vaspitanje ZnŠTO Kordun. Br: 804–5., od 29. VI. 1992.

²² *Bilten Ratnog predsjedništva i Štaba TO općine Glina* (Glina), br. 3., 7. oktobar 1991., 3–4. i „Istina od Petrove gore do Njujorka“, *Politika* br. 27985., 4. IX. 1991., 8.

²³ M. Laić, *n. dj.*, 57–91.

Osoblje i organizacija službi

Polovicom kolovoza općinska poglavarstva Korduna priznala su status ratne bolnice ovoj instituciji. U njen sastav su naknadno uključili postojeću zdravstvenu infrastrukturu Vrginmosta, Vojnića, Krnjaka, Slunja i Plaškog. To je bio sav njihov angažman oko bolnice, kako financijski tako i u drugim vidovima.²⁴ Vlada SAO Krajine prvih mjeseci postojanja bolnice nije je priznala kao svoju ustanovu. Ministar zdravstva dr. Vaso Ležajić je krajem listopada 1991. nabrajajući zdravstvene institucije SAO Krajine naveo samo bolnice u Kninu i Glini, i 10 domova zdravlja.²⁵

Osnovicu Ratne bolnice su činili liječnici i medicinsko osoblje srpske nacionalnosti koji su počev od kolovoza 1991. dolazili na Kordun, uglavnom iz Karlovačke bolnice.²⁶ Prema evidenciji Karlovačku bolnicu je 1991. godine napustilo 6 kirurga, 5 anesteziologa, 3 ginekologa, 1 otorinolaringolog (ORL) i znatan broj medicinskog tehničkog osoblja. Od navedenih je desetak liječnika i oko 50 tehničkog osoblja otišlo na Kordun, dok su ostali zbog rata izbjegli drugdje.²⁷ Posljednjih mjeseci 1991. iz Srbije u Ratnu bolnicu u više navrata dolazi popuna nedostajućeg liječničkog kadra. Dolazak medicinskog osoblja iz Srbije na okupirana područja Hrvatske je organiziralo Ministarstvo zdravlja Republike Srbije. Osoblje isprva nije primalo plaće već je radilo dobrovoljno.²⁸ Početkom 1992. Ministarstvo zdravlja Republike Srpske Krajine (RSK) je dalo jednokratnu novčanu pomoć djelatnicima bolnice. Kasnije je brigu oko isplate plaća djelatnicima i opskrbu bolnice energentima preuzeo Zonski Štab TO za Baniju i Kordun.²⁹

Glede djelatnika, prema izvješću od 20. siječnja 1992. u bolnici ih je od 15. kolovoza 1991. radilo 40 i to 37 stalnih: 2 kirurga, 1 ORL specijalist, 1 pulmolog, 2 ginekologa, 1 stažist i 30 sestara i tehničara, te 3 povremena: 1 anesteziolog, 1 internist i 1 pedijatar.³⁰

²⁴ HMDCDR. Kut. RB PG. Izvještaj o radu Ratne bolnice „Petrova Gora“ za period od 3. 08. 1991. do 9. 09. 1992.

²⁵ „Zdravstvo na ratnom koloseku“, *Politika* br. 28037., 25. X. 1991., 12.

²⁶ HMDCDR. Kut. RB PG. Izvještaj o radu Ratne bolnice „Petrova Gora“ za period od 3. 08. 1991. do 9. 09. 1992.

²⁷ Nino Šikić, „Ratna kirurgija u Domovinskom ratu/Opća bolnica Karlovac/Služba za kirurgiju“, *Ratna kirurgija u Domovinskom ratu*, Split, 2007., 69. i „Zločinac na čelu krajijske vlade“, *Večernji list* (Zagreb), br. 11.408., 9. VI. 1995., 4.

²⁸ HMDCDR. Kut. RB PG. Izvještaj o radu Ratne bolnice „Petrova Gora“ za period od 3. 08. 1991. do 9. 09. 1992. i „Srpski lekari pomažu ugroženima u Hrvatskoj“, *Politika* br. 27954., 3. VIII. 1991., 10.

²⁹ HMDCDR. Kut. RB PG. Nalog načelnika Ratne bolnice „Petrova Gora“ financijskoj službi za isplatu jednokratne novčane pomoći, nedatirano.

³⁰ HMDCDR. Kut. RB PG. Izvještaj o radu svih službi Ratne bolnice „Petrova Gora“ u periodu od 15. 08. 1991. do 20. I. 1992.

Po dostupnoj evidenciji od 10. kolovoza do 10. studenog 1991. u bolnici su radile ove osobe: 1. dr. Milan Kresojević, 2. dr. Pajo Knežević, 3. dr. Dragica Bakić, spec ORL, 4. Nikola Božić, 5. Ranka Barak, 6. Mira Dević, 7. Nada Dadasović, 8. Branislav Grubišić, 9. Zorica Ivošević, 10. Radmila Ivošević, 11. Živka Jović, 12. Smilja Kartalija, 13. Jadranka Lisić, 14. Dragica Milovanović, 15. Višnja Mrđenović, 16. Ljiljana Ralić, 17. Nevenka Šarić, 18. Miodrag Todorić, 19. Predrag Todorić, 20. Jelena Vidnjević, 21. Mara Vuletić, 22. Mihajlo Bijelić, 23. Petar Bijelić, 24. Vesna Havelka, 25. Dušan Kranjčević, 26. Ranko Kajganić, 27. Svetozar Mraović, 28. Milan Milković, 29. Milan Mrkonjić, 30. Dragić Napijalo, 31. Ranka Petrović, 32. Marko Vidnjević, 33. Miloš Nahod. U periodu od 10. studenog pa do 1. siječnja 1992. su radile ove osobe: 34. Nada Gabrić, 35. Dražen Jelača, 36. dr. Stevan Čuturilo, 37. Nada Krivokuća, 38. Stanko Peurača, 39. Jelica Uzelac, 40. Suzana Vujić, 41. dr. Aleksa Radojčić, 42. dr. Đuro Banjanin, 43. Nena Kličković, 44. Dragan Marinčić, 45. Vaso Kličković, 46. Milka Musulin. U bolnici je također radilo, počev od 30. kolovoza, kraja rujna i početka listopada 1991. još petnaest osoba s tim da su prestajale raditi različitih dana u studenom i prosincu 1991. te siječnju i veljači 1992. Bili su to: 47. Nada Matić, 48. Mirko Matić, 49. Pero Biljetina, 50. Nada Dmitrović, 51. Nevenka Savić, 52. Mirjana Sudar, 53. Nedjeljka Janjanin, 54. Mile Kresoja, 55. Goran Popović, 56. Nikola Kljajić, 57. Gordana Klipa, 58. Jasmina Grgić, 59. Saša Valadžija, 60. Predrag Nešić, 61. Anka Krivokuća. U siječnju 1992. su u bolnici počele raditi još tri osobe: 62. Stana Knežević, 63. Ljiljana Čokić, 64. Slobodan Gačeša.³¹

Od liječničkog osoblja koje je došlo iz Srbije u bolnicu kao popuna poznati su: 1. dr. Gordana Roknić – anesteziolog – Beograd, „Dr. Miševića“, 2. potpukovnik Mile Gvozdić – umirovljeni anestetičar – Beograd, 3. dr. Dragan Vukotić – internist/kardiolog – ZC Loznica, tri puta, 4. dr. Grujo Crnogorac – ginekolog – Aleksinac, 5. dr. Tode Dragičević – anesteziolog-specijalizant – Vojnomedicinska akademija (VMA) Beograd, dva puta, 6. dr. Srđan Stokuća – pedijatar – Vrbas, dva puta, 7. Biljana Gvozdenović – med. sestra (laborant), VMA – 10. I. 92., 8. dr. Vladislav Čadenović – internist (endokrinolog), ZC Loznica, 9. dr. Ljiljana Isailović – oftamolog, ZC Loznica, dva puta, 10. potpukovnik Nikola Jović – anestetičar – VMA.³²

U izvorima se kao djelatnici bolnice još navode dr. Dobrila Rodić, dr. Rade Nastasić, dr. Maja Čučković,³³ dr. Milorad Kosijer, dr. Mirjana

³¹ HMDCDR. Kut. RB PG. Nalog načelnika Ratne bolnice „Petrova Gora“ financijskoj službi za isplatu jednokratne novčane pomoći, nedatirano – prilog popis osoba koje primaju jednokratne novčane pomoći.

³² HMDCDR. Kut. RB PG. Popis medicinskog osoblja iz Srbije koje je dobrovoljno radilo u Ratnoj bolnici „Petrova Gora“, nedatirano.

³³ HMDCDR. Kut. RB PG. Rad pulmološke službe na Kordunu u toku rata 91/93. god., autori dr. Stevan Čuturilo, dr. Dobrila Rodić, dr. Rade Nastasić i dr. Maja Čučković.

Čučković,³⁴ ginekolog iz Drvara dr. Čedo Nikolić,³⁵ dr. Branko Krivokuća i dr. Ribić.³⁶ Svi djelatnici bolnice su bili srpske nacionalnosti.³⁷ Na Kordunu pod srpskom vlašću je 1991. bilo samo dvoje medicinskih djelatnika hrvatske nacionalnosti, dr. Dragutin Krušić i medicinska sestra Marijana Oštrina. Oni su po okupaciji Slunja 16. studenog ostali u tom gradu, da bi 22. prosinca 1991. dr. Krušić bio odveden s radnog mjesta i ubijen.³⁸ Marijana Oštrina je u veljači 1992. pobjegla u Cazin.³⁹ Nakon toga na Kordunu je u medicinskoj službi, po dostupnim izvorima, ostala samo jedna osoba hrvatske nacionalnosti, zastavnik JNA Boro Radonjić, sanitetski referent u garnizonu Slunj.⁴⁰

Bolnicu, Komandu 3. operativne zone JNA i Pozadinsku bazu smještene na Petrovoj gori je od rujna 1991. osiguravala 3. samostalna četa TO Vojnić-Petrovac. Nazivalo ju se i Zaštitna četa Ratne bolnice, a činilo ju je 97 oficira i vojnika.⁴¹ Kasnije je osiguranje vršila Pozadinska četa 11. brigade sastavljena od ljudstva iz sela Ključar, zapovjednika Miloša Gvozdinovića.⁴²

U bolnici je prva s radom počela Kirurška služba 15. kolovoza. Do kraja godine organizirane su i ove službe: ORL i Internist-pulmolog 1. rujna, Ginekološko-porođajna 14. rujna, Laboratorijsko-transfuzijska 27. rujna, Šok soba 29. rujna, te Pedijatrija 16. studenog.⁴³

³⁴ HMDCDR. Kut. RB PG. Antibiotička terapija oboljenja respiratornog trakta u ratnim uslovima, autori dr. Stevan Čuturilo, dr. Milorad Kosijer i dr. Mirjana Čučković.

³⁵ HMDCDR. Kut. Medicinski centar Glina. Pismo dr. Čede Nikolića direktoru MC Glina, nedatirano.

³⁶ M. Barić, *n. dj.*, 30, 65.

³⁷ HMDCDR. Kut. RB PG. Status Ratne bolnice „Petrova Gora“, nedatirano.

³⁸ Janko Jurčević, „Zdravstvo Slunja u Domovinskom ratu“, *Mostovi '95 – godišnjak Slunjskog dekanata*, izdanje u prognostrvu, Karlovac 1995., 177.

³⁹ Ivan Stržić, *Zločin bez kazne*, Zagreb 2010., 681.

⁴⁰ HMDCDR. Kut. Vojnić-Krnjak. Sl. zabilješka OB-a 13. br. TO o ponašanju Radonjić Bore, od 25. V. 1992.

⁴¹ Naredba Štaba TO Vojnić o preformiranju jedinice TO Općine Vojnić. Str.pov.br: 25-01/1-91., od 25. IX. 1991. u: *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.–1995. Dokumenti*, knjiga 1: *Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (1990-1991.)*. Ur. Mate Rupić. Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata – Zagreb, 2007., 333., Izvještaj ŠTO Vojnić o stanju borbene spremnosti jedinica. Str.pov.br: 46-01/1-92., od 23. I. 1992. i Borbeni zapovjedni ŠTO Vojnić za upotrebu jedinica TO. Str.pov.br: 127/92., od 11. II. 1992. u: *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.-1995. Dokumenti*, knjiga 3: *Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj-lipanj 1992.)*. Ur. Mate Rupić. Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata - Zagreb, veljača 2008., 119, 216.

⁴² HMDCDR Kut. ZnŠTO Kordun-21. K. Spisak ljudstva Pozadinske čete 11. pbr. za platu XI. mj. 1993.

⁴³ HMDCDR. Kut. RB PG. Izvještaj o radu Kirurške službe Ratne bolnice „Petrova Gora“ od 20. I. 1992. Izvještaj o radu Laboratorijsko-transfuzijološke službe od 20. I. 1992.,

Objekti i opremljenost bolnice

Bolnica je bila smještena u deset montažnih baraka naselja radnih akcija, stotinjak metara od Spomenika ustanku naroda Banovine i Korduna na vrhu Petrovac. Raspolagala je sa 50-tak bolničkih kreveta i mogućnošću proširenja za 10-tak.⁴⁴ U glavnoj zgradi bolnice je bila kirurška ambulanta, dvorana za operacije sa dva operacijska stola, prostor za sterilizaciju, gipsaona, dvije sobe sa po šest bolesničkih ležaja, i šok soba s četiri ležaja.

U paviljonu br. 1 je bilo pet bolničkih soba također sa po šest ležajeva, zatim ginekološka soba s stolom za pregled, tri bolesnička ležaja i jednim dječijim krevetcem, čajna kuhinja te kupaonica s dva stroja za pranje rublja.

U paviljonu br. 2 su bile tri bolničke sobe sa po četiri, pet i sedam ležajeva. Tu su bile i tri spavaonice s 16 kreveta vjerojatno namijenjenih osoblju, zatim spavaća soba načelnika bolnice i kupaonica. Interesantno je da je još sedam kreveta bilo smješteno u hodniku ovog paviljona.

Rodilište, sa četiri kreveta i dva dječija kreveta je bilo u zasebnoj baraci. Laboratorij je imao zaseban objekt i bio skromno opremljen, tj. imao je od nužne oprema samo po jedan komad (mikroskop, stabilizator, kalorimetar...). Bolnica je imala tri rengenska aparata, od čega jedan pokretni. Tu su još bile zgrade apoteke i računovodstva, te objekt kompjutersko-informatičkog centra koji je činio jedan kompjuter posuđen od SDS-a Krnjak. Zadnja dva objekta su bili drvarnica, (bolnica se grijala na drva kojima ju je opskrbljivala Šumarija Vojnić) i nadstrešnica za tri agregata, dva od 125 kw i jedan od 17 kw.

Kako su radne akcije održavane ljeti barake nisu bile primjerene za boravak zimi, pa je u njih ugrađeno 30 peći za grijanje i promijenjene instalacije. Bolnica je 1992. godine imala pet vozila: kombi bus Citroen, kombi bus Reno, Golf-dizel, Mercedes benz i Citroen.⁴⁵ Sva vozila su bila „ratni plijen“ dopremljen iz Tušilovića.⁴⁶

Navedeno stanje sredstava je iz travnja 1992. Međutim bolnica je počela rad sa skromnim sredstvima. Tako npr. prvih mjeseci nije imala mašine za rublje već su dragovoljke u Muljavi, na šumskom potoku ručno prale bol-

Izveštaj o radu ORL službe od 20. I. 1992., Izveštaj o radu Internista-pulmolog od 20. I. 1992., Izveštaj o radu Šok sobe Ratne bolnice „Petrova Gora“ od 20. I. 1992., Izveštaj o radu Ginekološko-porodajne službe od 20. I. 1992., Izveštaj o radu Pedijatrijske službe od 20. I. 1992. i „Ratna bolnica na Petrovoj gori“, *Srpska nova riječ* br. 22., 4. IX. 1991., 3.

⁴⁴ HMDCDR. Kut. RB PG. Rad pulmološke službe na Kordunu u toku rata 91/93. god.

⁴⁵ HMDCDR. Kut. RB PG. Elaborat o izvršenom popisu sredstava Ratne bolnice „Petrova Gora“, april 1992. god. Kut. Vojnić-Krnjak. Zaključak Šumarije Vojnić. Br: 13/1., od 18. I. 1992.

⁴⁶ HMDCDR. Kut. Vojnić-Krnjak. Spisak raspodjeljenih vozila u Tušiloviću, nedatirano.

nički veš,⁴⁷ a osoblje je na početku samo šivalo tekstil i pravilo opremu. Veliki dio namještaja (kreveti, stolovi, stolice...) je nađen u barakama. Odlazeći iz karlovačke bolnice medicinsko osoblje je donijelo nešto opreme i lijekova.

Veliki donator bolnice bila je JNA davši iz skladišta u Karlovcu, Plaškom, te po iseljavanju Vojne bojnice u Ljubljani, veliku količinu opreme, namještaja, nosila, operacijske stolove, laboratorijski inventar, sitni bolnički inventar, rendgen aparate te dva agregata. Nešto lijekova, opreme, namještaja, peći, sterilizatora, agregat i druge tehničke opreme je dobiveno od poduzeća u Vojniću, Topuskom, Vrginmostu i Slunju. Bolnica je opremljena i „ratnim plijenom“ iz kog je potjecao veći dio laboratorijske opreme. Nastojeći doći do potrebnih sredstava djelatnici bolnice su se često pojavljivali na TV-u i novinama, što je dalo rezultate. Dobila se pomoć od Srpske pravoslavne crkve (SPC) i Srba iz inozemstva; SAD-a, Kanade, Australije, Švicarske (Udruženje Srba iz Hrvatske i RSK iz Zuricha), Nizozemske, Belgije, Austrije, Njemačke (Srpski kulturni centar „Sv. Sava“ iz Augsburga). Kao veliki višegodišnji pomagači bolnice navode se Veljko Miljuš iz Chicaga, SDS Chicago i inozemne crkvene općine SPC-a. Godine 1991. je Klub „Vuk Karadžić – braća Grim“ iz Berlina Bolnici poslao pet konvoja sanitetskog materijala i opreme.⁴⁸

Vežano za inozemne donacije koje su išle preko SPC-a, u javnost je izbila afera oko nestanka rendgen aparata, vrijednog 250.000 dolara koji je jedna Srpkinja iz SAD-a poslala na ime patrijarha Pavla, s molbom da ga on dodijeli nekoj zdravstvenoj ustanovi. Međutim aparat je nestao, što se vezalo za protosinđela Filareta Mićevića, jedan od istaknutijih ratnih huškača među svećenicima SPC-a. Na patrijarhovo insistiranje Filaret ga „pronašao“ u garaži u Vrginmostu.⁴⁹

Materijalna pomoć bolnici je stizala i od Ministarstva zdravlja Republike Srbije, koje je okupirana područja Hrvatske organizirano opskrbljivalo novcem, lijekovima, sanitetskim i medicinskim materijalom.⁵⁰ Donaci-

⁴⁷ HMDCDR. Kut. Vojnić-Krnjak. Žalba Duška Bjelivuka Višoj komandi Vojnić, od 23. IV. 1992.

⁴⁸ HMDCDR. Kut. RB PG. Izvještaj o radu Ratne bolnice „Petrova Gora“ za period od 3. 08. 1991. do 9. 09. 1992., Elaborat o izvršenom popisu sredstava Ratne bolnice „Petrova Gora“, april 1992., Revers VP 7949/32 Karlovac o predaji elektroagregata Ratnoj bolnici „Petrova Gora“ od 25. 11. 1991. Popis lijekova iz donacije Srpskog kulturnog centra „Sv. Sava“ Augsburg od 11. II. 1992., Zahvalnica Ratne bolnice „Petrova Gora“ Udruženju Srba iz Hrvatske i RSK od 2. II. 1993., Pismo zahvale dr. Kresojevića inostranim donatorima, nedatirano i „Ratna bolnica na Petrovoj gori“, *Srpska nova riječ* br. 22., 4. IX. 1991., 3., „Poruka kao melem“, *Borba* br. 339., 4. XII. 1991., 4.

⁴⁹ Milorad Tomanić, *Srpska pravoslavna crkva u ratu i ratovi u njoj*, Beograd 2001., 235.

⁵⁰ HMDCDR. Kut. RB PG. Izvještaj o radu Ratne bolnice „Petrova Gora“ za period od 3. 08. 1991. do 9. 09. 1992. i „Srpski lekari pomažu ugroženima u Hrvatskoj“, *Politika* br. 27954., 3. VIII. 1991., 10.

je u lijekovima je slao Općinski štab za prihvat izbjeglica Banja Luka,⁵¹ a bilo je donacija i od stanovništva Srbije; navodi se donacija brašna iz Varvarina kod Kruševca,⁵² te lijekovi i sanitetski materijal od poduzeća „Kubršnica“ iz Arandjelovca i Odbora građana za pružanje pomoći narodu Korduna iz Beograda.⁵³

Bolnica je početkom studenog 1991., kada je došlo do najvećeg priliva ratnih stradalnika, bila dobro tehnički i personalno opremljena i vrlo funkcionalna.⁵⁴

Rad bolnice u prvoj godini postojanja

Veliki broj stradalih u oružanim sukobima opravdao je osnutak bolnice. U prvoj godini rata na Kordunu tj. do kraja listopada 1992. godine, na srpskoj strani je u ratnim djelovanjima poginulo 143 vojnika i civila, a 234 su teže ranjena.⁵⁵ Kao što je već navedeno, bolnica je bila primarno namijenjena zbrinjavanju ratnih ozlijeđa, a zbog ograničenih kapaciteta imperativ je bio što kraća hospitalizacija.⁵⁶ Već 1991. je postala, i idućih godina ostala, medicinska osnovica srpskih postrojbi TO-a Korduna.⁵⁷ U bolnici su liječeni i vojnici JNA ranjeni u napadu na Karlovac od listopada 1991.; iz 169. motorizirane brigade iz Loznice, koja je na Karlovačkoj bojišnici imala 26 poginulih,⁵⁸ 9. motorizirane brigade iz Zaječara, koja je u četiri mjeseca

⁵¹ HMDCDR. Kut. RB PG. Reversi o izlazu robe Opštinskog štaba za prihvat izbjeglica Banja Luka Ratnoj bolnici „Petrova Gora“ od 14. I. – 20. I. 1992.

⁵² HMDCDR. Kut. RB PG. Račun poduzeća „Petrovac“ – Vrginmost Ratnoj bolnici „Petrova Gora“ za prevoz pomoći iz Varvarina. Br: 887/91., od 31. XII. 1991.

⁵³ Izveštaj Odbora građana za pružanje pomoći narodu Korduna o poslanoj pomoći na Kordun u periodu od 1. 11. do 9. 12. 1991. god. u *Srpska nova riječ*, br. 34., 31. XII. 1991., 7. i HMDCDR. Kut. Vojnić-Krnjak. Nalog magacinu za lekove i sanitetski materijal za pomoć bolnici „Petrova Gora“ poduzeća Kubršnica Arandjelovac od 17. II. 1992.

⁵⁴ Mićo Jelić-Grnović, *Roman o Srbima*, Ruma-Jasenovčani-Vladimirci 2004., 141.

⁵⁵ HMDCDR Kut. 21. K. – Komanda kord. bataljona. Obavijest PJM Vojnić o radu fonda „Tomislav Ranković“. Br: 01-190-1992., od 22. X. 1992.

⁵⁶ HMDCDR. Kut. RB PG. Rad pulmološke službe na Kordunu u toku rata 91/93. god.

⁵⁷ HMDCDR. Kut. Vojnić-Krnjak. Naređenje za sanitetsko obezbeđenje K-de 2. br. TO Vojnić. Str.pov. br: 121/2., od 9. XII. 1991. Kut. RŠTO Veljun. Izveštaj načelnika bezbednosti Komande 2. brigade – RŠ TO Veljun, od 6. XII. 1991. Kut. RB PG. Popisi pripadnika TO Vrginmost i Vojnić s zdravstvenim uslugama pruženima u Ratnoj bolnici „Petrova Gora“, veljača 1992. i Izveštaj ZnŠTO Kordun GŠ TO RSK o stanju b/g jedinica, K-di i ustanova ZnŠTO Korduna. SP Br: 893-17., od 18. VIII. 1992. u: *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.–1995. Dokumenti*, knjiga 5: *Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (srpanj-prosinac 1992.)*. Ur. Mate Rupić. Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata – Zagreb, ožujak 2009., 177.

⁵⁸ HMDCDR. Kut. RB PG. Podaci o povređenom Ratne bolnice „Petrova Gora“ za Miroslava Cerovca, rezervista Lozničke brigade JNA. Br: 587/10/91. i Milisav SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, Bad Vilbel 2000., 247.

borbi imala 42 poginula i 171 ranjenog pripadnika,⁵⁹ iz garnizona Beograd i Sarajevo,⁶⁰ te kordunaških rezervista JNA. Među njima „najčuveniji“ pacijent je bio Branko Madžarac iz Vrginmosta koji je preživio pogibiju kordunaških rezervista na Koranskom mostu 21. rujna 1991.⁶¹ Tim liječnika bolnice na čelu s dr. Kresojevićem je pregledao tijela 13 poginulih rezervista.⁶² Druga poznata osoba, dopremljena u bolnicu 4. srpnja 1992., je bio predsjednik Općine Vrginmost D Mitar Obradović, nakon ranjavanja u atentatu kod Topuskog. Preminuo je u bolnici 5. srpnja 1992.⁶³

Inače sanitetske postrojbe JNA i TO su koristile i općinske domove zdravlja,⁶⁴ formirale bataljonske sanitetske stanice,⁶⁵ i ambulante od kojih je jedna bila i u motelu u Muljavi.⁶⁶

Kako srpske snage nisu osvojile Karlovac i Ogulin, gradove s bolnicama, Ratna bolnica je morala liječiti sve više civila iz općina Vrginmost, Vojnić, Krnjak, Slunj,⁶⁷ i Plaški koje je imalo problema s dopremom ranjenika i bolesnika kako zbog udaljenosti od 72 km, tako i zbog vozila, jer je Dom zdravlja Plaški imao samo dva sanitetska vozila i patio od manjka goriva i rezervnih dijelova.⁶⁸ Tako je bolnica je u prvoj godine rada pokrivala zdravstvene potrebe oko 60.000 osoba na Kordunu.⁶⁹ Uz domicilno stanovništvu, tu su bili i brojni Srbi izbjegli iz Karlovca i drugih slobodnih dijelova Hrvatske.⁷⁰ Vojna zapovjedništva i civilne strukture Korduna su bile zado-

⁵⁹ HMDCDR. Kut. RB PG. Popis pripadnika VP 6002 Zaječar s zdravstvenim uslugama pruženima u Ratnoj bolnici „Petrova Gora“, veljača 1992. i Referisanje Komande 9. mtbr. Pov.br: 23–116., 13. I. 1992. u: *Dokumenti*, knj. 3., 46.

⁶⁰ HMDCDR. Kut. RB PG. Popis zdravstvenih usluga pruženih vojnicima JNA u Ratnoj bolnici „Petrova Gora“, veljača 1992.

⁶¹ „Masakr na mostu“, *Politika* br. 28008., 26. IX. 1991., 11.

⁶² „Masakrirano trinaest rezervista JNA“ i „Žrtve masakra u Karlovcu“, *Politika* br. 28010., 28. IX. 1991., 1, 10.

⁶³ Nikica Barić, „D Mitar Obradović – prilog poznavanju jedne ljudske sudbine“, *Dijalog povjesničara-istoričara br. 9*. Ur. Hans-Georg Fleck ; Igor Graovac. Zaklada Friedrich Naumann – Zagreb 2005., 601–619.

⁶⁴ HMDCDR. Kut. Vojnić-Krnjak. Dopis Doma zdravlja „Dr. Marija Šlezinger“ Vojnić. Br: 26/92., od 24. IV. 1992.

⁶⁵ HMDCDR. Kut. ZnŠTO Kordun-21. K. Obavijest ŠTO Vojnić, od 31. X. 1991. o liječenju vojnika.

⁶⁶ HMDCDR. Kut. ZnŠTO Kordun-21. K. i SM Glina-izvještaji. Zapovest K-de 2. br. TO Vojnić za pozadinu. Str.pov.br: 101-15., od 5. III. 1992.

⁶⁷ HMDCDR. Kut. RB PG. Popisi civila Vrginmost i Vojnić s zdravstvenim uslugama pruženima u Ratnoj bolnici „Petrova Gora“, veljača 1992.

⁶⁸ Molba Doma zdravlja Plaški GŠTO RSK za sanit. auto. Br: 197/92., od 8. VIII. 1992. u: *Dokumenti*, knj. 5., 138.

⁶⁹ HMDCDR. Kut. RB PG. Izvještaj o radu Ratne bolnice „Petrova Gora“ za period od 3. 08. 1991. do 9. 09. 1992.

⁷⁰ Đuro Zatezalo, „Srbi u Karlovcu“, *Ljetopis Srpskog kulturnog društva „Prosvjeta“*, Zagreb 1999., sv. 4., 95.

voljne stručnošću i uslugama te zahvalne djelatnicima Bolnice.⁷¹ No ta zahvalnost nije imala svoju materijalnu stranu. Načelnik dr. Kresojević se tužio da od JNA, Fonda zdravstvene zaštite i zdravstvenog osiguranja RSK, te domova zdravlja ne uspijeva naplati usluge. S novcem je bio povezan problem redovnog osiguranja pojedinih lijekova.⁷²

Uz saniranje ratnih ozlijeđa, u bolnici se nastojalo pružiti i druge zdravstvene usluge, tipa pulmologije. No zbog manjka specijalista i opreme nužne za dijagnostiku i liječenje broj tih usluga je 1991. godine bio ograničen. Tijekom 1992. i 1993. godine iz VMA Beograd, Loznice, Kraljeva i Banja Luke su dragovoljno dolazili specijalisti koji su značajno pomogli radu bolnice, te su otvorene nove specijalističke ambulante.⁷³ Krajem 1992. godine u Krnjaku je zbog nefunkcioniranja vodovoda izbila epidemija zarazne žutice koju je suzbijala ova bolnica.⁷⁴

Glede brojčanih pokazatelja rada dostupna su četiri sumarna izvješća iz prve godine postojanja bolnice. Prema prvom, u periodu od 23. kolovoza do 15. studenog 1991. u bolnici je pregledano 950 teritorijalaca, 198 vojnika JNA i 367 ostalih, uglavnom civila. Obavljeno je velikih kirurških zahvata nad 115 teritorijalaca, 69 vojnika JNA i 40 ostalih. Manjih kirurških zahvata nad 277 teritorijalaca, 100 vojnika JNA i 55 ostalih. U bolnici su teritorijalci boravili 995 bolničkih dana, vojnici JNA 243 dana, a ostali 378 dana.⁷⁵ Glavnina poslova vršena je na Kirurškom odjelu na kojem je od 23. kolovoza do 12. prosinca 1991. pregledano 2.220 ranjenika i bolesnika i još 841 u dislociranim ambulantama. Ukupno ih je 351 hospitalizirano od čega je 33 izliječeno, 309 se zdravlje poboljšalo, a 9 umrlo. U bolnici je izvršeno 2.517 manjih i 101 veliki kirurški zahvat s općom anestezijom. U tom periodu je u bolnici bio 2.657 bolesničkih dana.⁷⁶

Tri velike skupine ranjenih i poginulih su stigle u bolnicu u studenom i prosincu 1991. s karlovačke bojišnice. Prva nakon proboja mješovite posade JNA i lokalnih srpskih postrojbi iz karlovačke vojarne „Logorište“ početkom studenog 1991. Tada je poginula 21 osoba, i to 10 vojnika JNA i

⁷¹ Izvještaj ZnŠTO Kordun GŠ TO RSK o stanju b/g jedinica, K-di i ustanova ZnŠTO Korduna. SP Br: 893-17., od 18. VIII. 1992. u: *Dokumenti*, knj. 5., 177. i Kut. Vojnić-Krnjak. Rezime sastanka K-de 2. br. TO Vojnić s rukovodstvom općina Karlovac i Vojnić. Str.pov.br: 349/1., od 23. IV. 1992.

⁷² HMDCDR. Kut. RB PG. Izvještaj o radu Ratne bolnice „Petrova Gora“ za period od 3. 08. 1991. do 9. 09. 1992. i Izvještaj ZnŠTO Kordun GŠ TO RSK o stanju b/g jedinica, K-di i ustanova ZnŠTO Korduna. SP Br: 893-17., od 18. VIII. 1992. u: *Dokumenti*, knj. 5., 177.

⁷³ HMDCDR. Kut. RB PG. Rad pulmološke službe na Kordunu u toku rata 91/93. god.

⁷⁴ Zapisnik 38. sjednice Vlade RSK od 1. XII. 1992. u: *Dokumenti*, knjiga 6., 392-397.

⁷⁵ HMDCDR. Kut. RB PG. Izvještaj o radu Ratne bolnice „Petrova Gora“ za period od 23. 08. – 15. 11. 1991.

⁷⁶ HMDCDR. Kut. RB PG. Izvještaj o radu Hirurškog odeljenja bolnice „Petrova Gora“ od 23. 08. do 12. 12. 1991.

11 Srba, dok su 102 ranjena.⁷⁷ Zbog velikih gubitaka bolnicu je 11. studenog 1991. obišla delegacija na čelu s premijerom SAO Krajine Milanom Babićem.⁷⁸ Druga skupina od 19 poginulih i više ranjenih stigla je nakon napada HV-a na Jelaše od 12. do 15. prosinac,⁷⁹ a treća od 8 poginulih i 16 ranjenih vojnika te 2 ranjena civila krajem prosinca.⁸⁰

Nakon što je 1992. godine na snagu stupilo Sarajevsko primirje ponovo su napravljena izvješća o radu bolnice. Prema njima, u periodu od 15. kolovoza 1991. do 20. siječnja 1992. u bolnici je pregledano 6.460 osoba, a u dislociranim ambulantomama još 3.729, što je činilo ukupni broj od 10.189 osoba. Od toga ih je 985 hospitalizirano i oni su u bolnici boravili 6.911 bolničkih dana. U bolnici je umrla 21 osoba.⁸¹ Od navedenog broja 4.424 ih je pregledano u Kirurškoj službi i to 3.230 u bolnici i 1.194 u dislociranim ambulantomama. Od toga ih je 471 hospitalizirano od čega ih je 75 izliječeno, a 390 se zdravlje poboljšalo. U bolnici je izvršeno 2.953 manjih i 157 velikih kirurških zahvat s općom anestezijom. U tom periodu hospitalizirane osobe ove službe su u bolnici boravile 3.150 bolničkih dana.⁸² U šok sobi je boravilo 66 osoba i ostvarilo 202 bolnička dana.⁸³ Na Ginekološko-porođajnoj službi je izvršeno 860 pregleda i manjih zahvata, 32 poroda i 68 pobačaja.⁸⁴ Na Pedijatrijskoj službi je pregledano 129 osoba, bez hospitalizacije. Provedena su i cijepljenja djece.⁸⁵ Internist-pulmolog je izvršio 691 pregled i hospitalizirao 33 osobe, a na ovoj službi je umrlo čak 12 pacijenata, više od polovice svih umrlih.⁸⁶ ORL služba je izvršila 802 pregleda i 396 intervencija te hospitalizirala 38 osoba od čega su 18 bili ranjenici a 20 bolesnici. Na ovoj službi je umrla jedna osoba.⁸⁷ Laboratorijsko-transfuzijska služba je na 761 pacijentu obavila 1.100 laboratorijskih analiza. Glede dobrovoljnih

⁷⁷ „Sa ustašama nema razgovora do preko nišana“, *Srpska nova riječ*, br. 30., 29. XI. 1991., 14.

⁷⁸ M. Jelić-Grnović, *n. dj.*, 141.

⁷⁹ Telegram Štaba 3. OZ TO Vojnić br. 13., od 15. XII. 1991. u: *Dokumenti*, knj. 1., 552.

⁸⁰ „Pakao na liniji razdvajanja“, *Borba* br. 365., 30. XII. 1991., 6.

⁸¹ HMDCDR. Kut. RB PG. Izvještaj o radu svih službi Ratne bolnice „Petrova Gora“ od 15. 8. 1991. do 20. 1. 1992.

⁸² HMDCDR. Kut. RB PG. Izvještaj o radu Kirurške službe Ratne bolnice „Petrova Gora“ od 20. I. 1992.

⁸³ HMDCDR. Kut. RB PG. Izvještaj o radu Šok sobe Ratne bolnice „Petrova Gora“ od 20. I. 1992.

⁸⁴ HMDCDR. Kut. RB PG. Izvještaj o radu Ginekološko-porođajne službe bolnice „Petrova Gora“ od 20. I. 1992.

⁸⁵ HMDCDR. Kut. RB PG. Izvještaj o radu Pedijatrijske službe Ratne bolnice „Petrova Gora“ od 20. I. 1992.

⁸⁶ HMDCDR. Kut. RB PG. Izvještaj o radu Internista-pulmolog Ratne bolnice „Petrova Gora“ od 20. I. 1992.

⁸⁷ HMDCDR. Kut. RB PG. Izvještaj o radu ORL službe Ratne bolnice „Petrova Gora“ od 20. I. 1992.

davaoca krvi rezultati su bili skromni. U tri ratna mjeseca postojanja ove službe krv je dalo samo 126 osoba.⁸⁸

Poslije Sarajevskog primirja smanjio se priljev ranjenika, premda su i dalje pristizali, kao posljedica periodičnih sukoba manjeg intenziteta na karlovačkoj bojišnici.⁸⁹

Prema posljednjem izvješću, s početka rujna 1992., u prvih trinaest mjeseci postojanja u bolnici je pregledano 9.334 ranjenih i bolesnih osoba, a u ambulantomama u Vojniću, Vrginmostu, Krnjaku i Plaškom oko 11.000 osoba. U bolnici je u tom periodu hospitalizirano 1.138 bolesnika, sa prosječnim boravkom od 7,1 dana što je iznosilo 80.709 dana. U bolnici su izvršena 432 operativna zahvata pod općom anestezijom, od kojih je preko 100 bilo velikih i po zahvatu i po utrošenom materijalu (npr. rekonstruktivni zahvati na krvnim žilama). Izvedeno je i oko 3.000 manjih operativnih zahvata, porođene 94 bebe i izvršen 401 pobačaj.⁹⁰

Najteže slučajeve se po zbrinjavanju u Ratnoj bolnici evakuiralo u veće medicinske centre, u Banja Luci i VMA u Beogradu. Do pred kraj 1991. godine evakuirano je 68 takvih pacijenta, od čega 22 helikopterom, a ostali sanitetskim vozilima.⁹¹ Pacijenti koji su po liječenju u Ratnoj bolnici trebali rehabilitaciju slani su u Centar za rehabilitaciju koji je u ožujku 1992. organiziran u sklopu Banjskog lječilišta „Toplice“ u Topuskom, te u slične centre u Srbiji.⁹²

Na osnovu kirurškog i liječničkih iskustava Ratna bolnica je u lipnju 1992. organizirala stručni skup kirurga RSK na temu: „Zbrinjavanje povređenih u ratu 1991.–1992. u Krajini“.⁹³

Prema dostupnim podacima tijekom dvogodišnjeg rada u bolnicu je bilo dopremljeno nekoliko pacijenata hrvatske nacionalnosti, koji su imali različit tretman. Dr. Kresojević je, pišući o bolnici, tvrdio kako su njeni djelatnici položili „najveći, najčuveniji, najljudskiji ispit – pred nama, pred svi-

⁸⁸ HMDCDR. Kut. RB PG. Izvještaj o radu Laboratorijsko-transfuzijološke službe bolnice „P. Gora“ od 20. I. 1992.

⁸⁹ Redovni izvještaj V.P. 7921 Vojnić o dnevnim događanjima na Kordunu. Str.pov.br: 478-1., od 9. V. 1992. i Vanredni borbeni izvještaj V.P. 7921 Vojnić o stanju na kordunskom bojištu. Pov.br: 572-1., od 16. V. 1992. u: *Dokumenti*, knj. 3., 472, 486.

⁹⁰ HMDCDR. Kut. RB PG. Izvještaj o radu Ratne bolnice „Petrova Gora“ za period od 3. 08. 1991. do 9. 09. 1992.

⁹¹ HMDCDR. Kut. RB PG. Izvještaj o radu Hirurškog odeljenja bolnice „Petrova Gora“ od 23. 08. do 12. 12. 1991.

⁹² HMDCDR. Kut. RB PG. Pozivnica Banjskog lječilišta „Toplice“ Topusko na proslavu trogodišnjice rada 22. III. 1995. i Izvještaj ZnŠTO Kordun GŠ TO RSK o stanju b/g jedinica, K-di i ustanova ZnŠTO Korduna. SP Br: 893-17., od 18. VIII. 1992. u: *Dokumenti*, knj. 5., 177.

⁹³ HMDCDR. Kut. Vojnić-Krnjak. Poziv Ratne bolnice „Petrova Gora“ na „Sastanak hirurga Krajine“ 12/13. 06. 1992., od 12. IV. 1992.

jetom, pred samim sobom... pokazali su najviši stupanj kozmopolitizma, etičkih principa koje danas posjeduje homosapiens. Oni su raskrstili sa svim predrasudama, oni su zaboravili autoritet svojih titula...“.⁹⁴ Međutim navedeni etički principi nisu uvijek poštovani. Dio Hrvata koji su bili u Ratnoj bolnici „Petrova Gora“ je, po povratku na slobodni teritorij, u informativnim razgovorima navodio dr. Kresojevića kao jednog od liječnika koji im nije želio pružiti pomoć, a kada je to činio, bio je krajnje neprofesionalan.⁹⁵ Jedan od onih kojem se u ovoj bolnici nije pomoglo bio je Jakov Brizanac, pripadnik 110. karlovačke brigade HV-a, koji je u studenom 1991. ranjen i zarobljen u kamenolomu Belaj tijekom bitke za vojarnu „Logorište“. Nakon što je dopremljen u bolnicu, nije mu pružena liječnička pomoć te je ostao invalid 80 %.⁹⁶

S obzirom da je dr. Kresojević u javnim istupima davao izjave tipa: „ovaj narod voli više biti mrtav u Krajini, nego živ u Hrvatskoj“, ovakav tretman ranjenog vojnika je bio očekivan.⁹⁷

S druge strane treba navesti slučaj Hrvata Ante Mrkonjića, civila iz slunjskog sela Videkić Selo. Njega su srpski vojnici teško ranili, nakon čega je otpremljen u Ratnu bolnicu „Petrova Gora“. O tretmanu u bolnici je rekao: „...Tu su mi slikali pluća, rame i obradili ranu, tj. operirali, a nakon toga smjestili u sobu br. 17 zajedno s ranjenim pripadnicima srbočetničke vojske. Odmah zatim u sobu je došao šef bolnice, kirurg Milan Kresojević, koji me je i operirao, te rekao ostalim ranjenicima u sobi da sam Hrvat i da me je on dužan liječiti, te im rekao da me ne maltretiraju. U bolnici sam imao isti tretman liječenja kao i ostali ranjenici, a jedna medicinska sestra hranila me žlicom, da se što prije oporavim...“.⁹⁸ U bolnici je liječeno još troje civila hrvatske nacionalnosti, također žrtvi mučenja ili pokušaja ubojstva srpskih vojnika; starac Mate Vukošić iz slunjskog sela Gornji Popovac, starica Marija Jurčić iz Slunja i Ana Kozlović iz karlovačkog sela Brežani. Za pretpostaviti je da je to što su bili civili utjecalo da ih se liječilo. Početkom 1994. godine je dogovoreno da će vojnici mirovnih snaga UN-a ubuduće prevoziti Hrvate koji trebaju medicinsku pomoć s okupiranog Korduna u Karlovačku bolnicu.⁹⁹

⁹⁴ HMDCDR. Kut. RB PG. Status Ratne bolnice „Petrova Gora“, nedatirano.

⁹⁵ „Zločinac na čelu krajinske vlade“, *Večernji list* br. 11.408., 9. VI. 1995., 4.

⁹⁶ Dubravko Halovanić, „Proboj tenkova iz kasarne „Stjepan Milašinić – Šiljo“, *Stodeseta brigada ZNG-HV*, I. dio., Karlovac 2007., 195

⁹⁷ M. Jelić-Grnović, *n. dj.*, 141. i „Bolje mrtav u Krajini nego živ u Hrvatskoj“, *Srpska nova riječ*, br. 30., 29. XI. 1991., 26-27.

⁹⁸ Ivan Strižić, *Zločin bez kazne*, knjiga prva, Zagreb 2010., 819.

⁹⁹ Ivan Strižić, *Zločin bez kazne*, knjiga druga, Zagreb 2010., 96, 117. i M. Barić, *n. dj.*, 56, 228.

Uz medicinsku službu osoblje bolnice je imalo i zadaću praćenja i dojavljivanja Štabu TO Vojnić preleta hrvatskih zrakoplova, mogućeg kretanja hrvatskih diverzanata i sl.¹⁰⁰

Seoba bolnice u Vojnić

Već u prvim mjesecima postojanja bolnice bilo je prigovora zbog njene lokacije na vrhu planine, a ne u nekom općinskom središtu, što je stvaralo transportne probleme, posebice zimi kada je cesta Vojnić – Petrovac morala biti u vrhu prioriteta zimske službe za čišćenje snijega. Stoga se potezalo pitanje njenog prebacivanja na drugo mjesto, ali i njenog statusa.¹⁰¹

U siječnju 1992. direktor Doma zdravlja Slunj dr. Milorad Ljuština je predlagao gašenje Ratne bolnice i pretvaranje Doma zdravlja Slunj u regionalnu bolnicu.¹⁰² Po otpočinjanju dolaska snaga UN-a, povlačenja JNA i početka demobilizacije srpskih postrojbi TO-a, u Vojniću je 22. travnja 1992. održan sastanak Komande 2. brigade TO Vojnić s općinskim i vojnim dužnosnicima Vojnića i Krnjak na kojem se raspravljalo o daljnjoj sudbini bolnice. Zaključeno je da ona treba ostati na postojećoj lokaciji dok se posve ne dovrši demobilizacija postrojbi TO-a, te da treba početi planirati izgradnju bolnice u Vojniću.¹⁰³ Tijekom idućih mjeseci sanitetska služba TO Vojnić je radila na boljem povezivanju sa Ratnom bolnicom.¹⁰⁴

I Glavni štab TO RSK je u budućem ustroju oružanih snaga RSK planirao imati dvije vojne bolnice koja bi mu bile izravno podčinjena. Jedna je trebala biti na Petrovoj gori a druga u Vukovaru. Zahtjev za vojnim bolnicama Glavni štab je u srpnju 1992. uputio Vladi RSK.¹⁰⁵ No civilne vlasti u Kninu su imale druge planove. Ministarstvo za zdravlje, socijalni rad i

¹⁰⁰ HMDCDR. Kut. 21. K. + Kordun – razno. Naređenje ŠTO Vojnić za organizaciju sistema PVO i CoiO. Br: Str.pov.br: 121-56., od 31. XII. 1991.

¹⁰¹ HMDCDR. Kut. Vojnić-Krnjak. Izvještaj o radu Opštinskog informativnog centra Vojnić, od 31. III. 1992. i Kut. ZnŠTO Kordun-21. K. Plan rada zimske službe Štaba CZ TO-a Vojnić. Br: 130-7/91., 23. XI. 1991.

¹⁰² I. Stričić, *Zločin bez kazne*, 172.

¹⁰³ HMDCDR. Kut. Vojnić-Krnjak. Rezime sastanka K-de 2. br. TO Vojnić s rukovodstvom općina Karlovac i Vojnić. Str.pov.br: 349/1., od 23. IV. 1992.

¹⁰⁴ HMDCDR Kut. ZnŠTO Kordun-21. K. Plan rada pozadinskih jedinica i organa službi 11. br. TO Vojnić do 31. 08. 1992.

¹⁰⁵ Zahtjev GŠ TO RSK Generalštabu OS SRJ za dogradnju mobilizacijskog razvoja i organizacijsko-formacijske strukture jedinica i štabova TO. Pov.br: 402., od 19. V. 1992. u: *Dokumenti*, knj. 3., 493. i Zapisnik 25. sjednice Vlade RSK od 29. VII. 1992. u: *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.–1995. Dokumenti*, knjiga 6: *Dokumenti institucija pobunjenih Srba u Republici Hrvatskoj (srpanj–prosinac 1992.)*. Ur. Mate Rupičić. Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje u Slavanskom Brodu, Zagreb – Slavonski Brod, ožujak 2009., 89.

socijalnu politiku RSK je još u svibnju 1992. izradilo nacrt Plana mreže zdravstvenih ustanova u RSK koji nije uključivao Ratnu bolnicu „Petrova Gora“, što je značilo njeno gašenje. Plan je predviđao uspostavu Zdravstvenog centra Glina koji bi pokrивao i Kordun, na kojem bi ostali samo općinski domovi zdravlja i dva specijalna odjeljenja; za rehabilitaciju u Topuskom i za gerijatriju u Slunju. Plan je Vlada RSK usvojila u rujnu, a Skupština RSK u listopadu 1992. što je ujedno trebao biti kraj Ratne bolnice „Petrova Gora“.¹⁰⁶ Već su najave o gašenju Ratne bolnice kod stanovništva Korduna izazvale veliko nezadovoljstvo i strah.¹⁰⁷ Predsjednik općine Vojnić Miloš Vušković je od Vlade RSK tražio izmjene u mreži zdravstvenih ustanova formiranjem bolnice u Vojniću kao nadopunjujući sistem bolnice u Glini.¹⁰⁸ Dr. Kresojević, koji je u svojim javnim istupima rado isticao da je organizirao najbolju ratnu bolnicu u bivšoj Jugoslaviji,¹⁰⁹ je vlastima RSK poslao više dopisa u kojima je s emocionalnih, financijskih i pragmatičnih stajališta pokušao utjecati na poništenje odluke o gašenju bolnice.¹¹⁰ Lobiranje je dalo rezultate i bolnica nije ukinuta. Vlada RSK je 1. prosinca 1992. donijela odluku o dopuni plana mreže zdravstvenih ustanova.¹¹¹ No bolnica više nije bila na Petrovoj gori, već ju je u dogovoru s vojnim i civilnim vlastima Korduna dr. Kresojević u prosincu 1992. preselio u motel u Vojniću.¹¹² Nisu poznati razlozi, no pri seobi bolnice u Vojnić vojnici mirovnih snaga UN-a su pravili probleme.¹¹³

Razloga za seobu u Vojnić je bilo više, među kojima su dva bila najznačajnija: lakša dostupnost medicinskih usluga stanovništvu i pretvaranje Petrove gore u središnje srpsko vojno uporište na Kordunu, gdje kretanje civila nije bilo poželjno. Krajem 1992. godine proveden je preustroj srpskih oružanih snaga, te je iz TO-a nastala Srpska vojska Krajine (SVK). Dotadašnji Zonski štab TO Kordun je u studenom 1992. postao 21. Kordunaški korpus, čija Komanda je smještena u lovačkoj kući/motelu u Muljavi, dok je

¹⁰⁶ Slaven Ružić, *Djelovanje „Vlade Republike Srpske Krajine“ 1991.–1995.* – doktorska disertacija, Zagreb 2013., 134–135., Zapisnik 30. sjednice Vlade RSK od 22. IX. 1992. u: *Dokumenti*, knjiga 6., 202–206.

¹⁰⁷ Izvještaj ZnŠTO Kordun GŠ TO RSK o stanju b/g jedinica, K-di i ustanova ZnŠTO Korduna. SP Br: 893-17., od 18. VIII. 1992. u: *Dokumenti*, knj. 5., 175.

¹⁰⁸ Zapisnik 31. sjednice Vlade RSK od 6. X. 1992. u: *Dokumenti*, knjiga 6., 232.

¹⁰⁹ HMDCDR. Kut. Vojnić-Krnjak. Izvještaj predsjednika OO SDS Krajine Krnjaka dr. M. Kresojevića o radu.

¹¹⁰ HMDCDR. Kut. RB PG. Izvještaj o radu Ratne bolnice „Petrova Gora“ za period od 3. 08. 1991. do 9. 09. 1992. i Status Ratne bolnice „Petrova Gora“, nedatirano.

¹¹¹ Zapisnik 38. sjednice Vlade RSK od 1. XII. 1992. u: *Dokumenti*, knjiga 6., 392–395.

¹¹² HMDCDR. Kut. RB PG. Rad pulmološke službe na Kordunu u toku rata 91/93. god. i „Zločinac na čelu krajinske vlade“, *Večernji list* br. 11.408., 9. VI. 1995., 4.

¹¹³ Zapisnik s kolegija sekretara i načelnika SUP-a Banije i Korduna. Br: 08-04/3-14/7-92., od 25. XI. 1992. u: *Dokumenti*, knjiga 6., 380.

Petrova gora određena za mobilizacijsko mjesto cijelog Korpusa.¹¹⁴ Tijekom srpskog napada na Cazinsku krajinu 1994. godine u Muljavi je bilo smješteno Istureno komandno mjesto Glavnog štaba SVK, zatim Komande „Pauk“ koja je rukovodila napadom na Cazinsku krajinu,¹¹⁵ te 101 odred – specijalna jedinica MUP-a Republike Srbije koja je sudjelovala u ovim napadima.¹¹⁶ Spomenik ustanku naroda Banovine i Korduna na vrhu Petrovac je dobio više vojnih funkcija. Mladi ročnici SVK su kod spomenika imali vojnu obuku,¹¹⁷ te davali svečane prisege, prigodom čega su održavane masovne javne svečanosti.¹¹⁸

Velika unutarnja površina spomenika od gotovo 3000 m² je poslužila za stalni smještaj čete veze, čete Vojne policije, za laki artiljerijsko-raketni vod protuzračne obrane,¹¹⁹ i kao skladište 85. pozadinske baze 21. korpusa u kojem se držalo streljivo, oružje i minsko-eksplozivna sredstva.¹²⁰ Dotadašnji sadržaji unutrašnjosti spomenika: Muzej revolucije, etnografska zbirka, izložbeni prostori, biblioteka i (nedovršena) multimedijalna dvorana bili su izloženi devastaciji i pljački srpskih vojnika i civila. Bivši ravnatelj Memorijalnog parka Mile Dakić se 1994. godine u dopisu Vladi RSK žalio da je od 1992. godine „nastavljeno daljnje uništavanje objekata, inventara, knjiga, muzejske i arhivske građe ... Sve je izloženo propadanju / originalni objekti Centralne partizane bolnice, muzejski eksponati, arhiva neprocjenjive vrijednosti o žrtvama srpskog naroda, Spomenik Petrova gora, Omladinski prihvatni centar i strogo zaštićeni predjeli prirode, knjige, kancela-

¹¹⁴ Naredba GŠ TO RSK za formiranje štabova i jedinica Srpske vojske RSK. DT Br: 947-23/1., od 27. XI. 1992. u: *Dokumenti*, knj. 5., 441. i Kut. 21. K. – pozadina. Podaci K-de 21. kordunaškog korpusa o privrednim i proizvodnim objektima na korištenju kod 21. K. Pov.br: 1745/2., od 23. V. 1993.

¹¹⁵ Operativni izvještaj IKM GŠ SVK o borbenim aktivnostima u Cazinskoj krajini. Str.pov.br: 1350/23., od 18. VIII. 1994. i Zahtjev Komande „Pauk“ za kontrolom aerodroma Čoralici. Str.pov.br: 77-1., od 10. XI. 1994. u: *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.–1995. Dokumenti*, knjiga 13: *Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (srpanj–prosinac 1994.)*. Ur. Natko Martinčić Jerčić i Domagoj Štefančić. Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata – Zagreb, veljača 2013., 139, 330.

¹¹⁶ HMDCDR Kut. 21. K. – komanda kord. bataljona. Zapovest MUP-UJB RSK o upućivanju ljudstva na smjenu na Petrovac. Br: 08/3-2-1-7338/94., od 14. II. 1995.

¹¹⁷ HMDCDR Kut. 21. K. – komanda kord. bataljona. Izvještaj Komande 21. K. o odobrenju novčanih sredstava za potrebe 21. K. Str.pov.br: 612/3., od 23. III. 1994.

¹¹⁸ HMDCDR. Kut. 21. K-Komanda Kord. korpusa. Naredba Komande 21. K. o pripremi i realizaciji zakletve mladih vojnika. Pov.br: 4046-1., od 13. XII. 1993.

¹¹⁹ M. Barić, *n. dj.*, 108.

¹²⁰ HMDCDR. Kut. 21. K. – pozadina. Podaci K-de 21. K. o privrednim i proizvodnim objektima na korištenju kod 21. K. Pov.br: 1745/2., od 23. V. 1993., Kut. Vojnić-Krnjak. Naredba K-de 21. K. o organizaciji rada 85. poz. b. u skladištu „Petrovac“. Str.pov. br: 306/1., od 4. II. 1994. i Zapovest Komande 21. K. o radu pozadinskih jedinica. DT br. 1075-4., od 7. XII. 1992. u: *Dokumenti*, knj. 5., 478.

rijski inventar i dr.“.¹²¹ Na Petrovoj gori je bio smješten i Nastavni centar 21. korpusa,¹²² a tu se namjeravalo smjestiti i Kordunaški bataljon 1. jurišne brigade „Vojvoda Vuk“.¹²³

Korpus je koristio i objekt na gorskom vrhu Magarčevac.¹²⁴ Na Petrovoj gori je bila smještena Radio-prislušna grupa koja je pratila razgovore na području Hrvatske i Cazinske krajine o temama vezanim za rat.¹²⁵ U jednom izvješću ove prislušne grupe iz listopada 1993. se navodi da se došlo do podatka da HV namjerava zajedno s HVO-om Bihaća uništiti raketni sustav „Lune“ smješten na Petrovoj gori.¹²⁶

O radu bolnice po prelasku u Vojnić je dostupno malo podataka. Uz pojedinačna izvješća o ranjavanjima i liječenjima u ovoj bolnici,¹²⁷ u dokumentima se navodi da je motel dijelom adaptiran u bolnicu, da je od kolovoza 1991. po do kraja 1993. godine u bolnici pregledano 505 osoba sa ratnim ozljedama – od čega je u 1991/1992. godini većina bila ranjena mećima, a manji dio od gelera, dok je 1993. godine bilo obrnuto. Navodi se da su 72 osobe imale ratne ozlijede prsnog koša, od čega su 4 umrle iako su bile operirane.¹²⁸ U izvješćima o bolestima respiratornog sustava se navodi da je tijekom dvogodišnjeg rada Ratne bolnice pregledano 1.670 pacijenata, a hospitaliziran 161 bolesnik, kao i da je od bolesti respiratornog sustava

¹²¹ Prijedlog predsjednika Državne komisije za ratne zločine i zločine genocida RSK Mile Dakića Vladi RSK za obnovu Memorijalnog parka Petrova gora. Br: 32/94., od 9. VI. 1994. u: *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.–1995. Dokumenti*, knjiga 12: *Dokumenti institucija pobunjenih Srba u Republici Hrvatskoj (siječanj–lipanj 1994.)*. Ur. Željka Križe Gračanin i Ivan Radoš. Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje u Slavanskom Brodu, Zagreb – Slavonski Brod, listopad 2012., 415.

¹²² HMDCDR. Fond 2. Kut. 6044/1. Stav i raspored 21. korpusa Kordun, nedatirano.

¹²³ Izvještaj Komande 1. jbr. GŠ SVK o problemu ustrojavanja brigade zbog materijalnih nedostataka. Str.pov.br: 349-1., od 15. IV. 1993. u: *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.–1995. Dokumenti*, knjiga 7: *Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (siječanj–lipanj 1993.)*. Ur. Mate Rupiće i Ilija Vućur. Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata – Zagreb, prosinac 2009., 457.

¹²⁴ HMDCDR. Kut. Vojnić-Krnjak. Naredba K-de 21. K. o otklanjanju nedostataka na objektu Magarčevac. Pov. br: 352-1., od 10. II. 1994.

¹²⁵ Izveštaj po EI UKT veza RPG Petrova gora. Str.pov. br. 706/156-1., od 30. XII. 1992. u: *Dokumenti*, knj. 5., 531.

¹²⁶ HMDCDR. Fond „RSK“. Kut. 1033/2. Informacija Odelenja za obaveštajne poslove OS SVK o podacima prikupljenim EI. Str. pov. br: 21-24/340., od 11. X. 1993.

¹²⁷ HMDCDR Kut. 21. K.-Komanda kord. bataljona. Izvještaj K-de Kordunaškog bataljona o vanrednom događaju ranjavanja potporučnika Milana Milića. Str.pov.br: 262/1., od 15. VII. 1993. i Informacija Komande 7. K. SVK podčinjenim jedinicama o stanju na ratištu. Pov.br: 30-3138., od 1. V. 1993. u: *Dokumenti*, knj. 7., 502.

¹²⁸ HMDCDR. Kut. RB PG. Ratne povrede tretirane u „Sv. Georgiju“; ukupno pregleda avgust 1991./januar 1994.

(upala pluća i sl.) u bolnici tijekom dvogodišnjeg rada umrlo 6 pacijenata.¹²⁹ Bolnica se 1993. godine morala nositi s dvije epidemije na Kordunu, hepatitisa i zarazne žutice, koje su uz velike teškoće suzbijene osnutkom Zaraznog odjela – karantene na Debeloj Kosi.¹³⁰ Iz dokumenata se vidi da se u Ratnoj bolnici početkom 1993. godine liječe i Bošnjaci iz Cazinske krajine,¹³¹ te da osoblje bolnice vrši, uz naplatu, pregled ranjenika, bolesnika i leševa u tranzitu preko Korduna između Cazinske krajine i slobodnog teritorija Republike Hrvatske, tj. između Maljevca i Turnja, i to u dogovoru s Sekretarijatom unutrašnjih poslova Vojnića. To je bio izvor prihoda za liječnike bolnice jer su po pregledanom lešu naplaćivali 100 njemačkih maraka, a po bolesniku i ranjeniku 50 maraka. Pola novca liječnici su zadržavali, a pola davali bolnici.

Od travnja, kada su počeli ovi tranzitni pregledi, pa do transformacije bolnice 20. srpnja 1993., djelatnici bolnice su pregledali 58 osoba, od čega 9 mrtvih, te naplatili 3.350 maraka. S ovim pregledima se, po evidenciji, nastavilo do polovice kolovoza 1994. godine, do kada je pregledano ukupno 310 osoba, živih i mrtvih.¹³²

Glede novčanih prihoda liječnika, vojnici 21. korpusa su ih optuživali za korupciju, jer da za 100 maraka daju lažna bolovanja onima koji žele izbjeći odlazak na bojište.¹³³

Uvjeta rada u bolnici su, po dostupnim podacima, bili tih godina loši. Republički centar za obavještavanje Ministarstva obrane RSK je u kolovozu 1992. izvijestio da se u Kninskoj bolnici zbog nestašice najosnovnijih lijekova, gaza, zavoja, kisika, pa čak i hrane za bolesnike na operativne zahvate primaju samo hitni slučajevi ranjenici.¹³⁴ Milisav Sekulić u knjizi *Knin je pao u Beogradu* piše o uvjetima rada u Kninskoj bolnici slijedeće: „U Kninskoj bolnici mnogi ranjenici i oboleli lečeni su u uslovima velike osku-

¹²⁹ HMDCDR. Kut. RB PG. Antibiotiska terapija oboljenja respiratornog trakta u ratnim uslovima i Rad pulmološke službe na Kordunu u toku rata 91/93. god.

¹³⁰ Izvještaj o radu Ministarstva za zdravlje RSK u 1993. god. Br: 11/94., od 11. I. 1994. u: *Dokumenti*, knj. 12., 57. i M. BARIĆ, n. dj., 52.

¹³¹ HMDCDR. Kut. RB PG. Potvrda Ratne bolnice „Petrova Gora“ da su 17. IV. 1993. pregledani Murtić Abdulaga, Hodžić Šemso, Pajazetović Dženisa i Mašinović Džemal, a s svrhom tranzita kroz RSK.

¹³² HMDCDR. Kut. RB PG. Ugovor između Ratne bolnice „Petrova Gora“ i SUP-a Vojnić o vršenju pregleda leševa, ranjenih ili bolesnik u tranzitu kroz RSK. Br: 245/93., od 22. IV. 1993. Odluka načelnika Ratne bolnice „Petrova Gora“ o diobi novca naplaćenog pri pregledu osoba u tranzitu. Br: 283/93., od 23. IV. 1993. i Evidencija Ratne bolnice „Petrova Gora“ pregleda osoba u tranzitu kroz RSK od 16. IV. 1993.

¹³³ Redovni izvještaj GŠ SVK o stanju na ratištima. Str.pov.br: 20-1311., od 17. V. 1993. u: *Dokumenti*, knj. 7., 535.

¹³⁴ Dnevni izvještaj RCO MO RSK. Br: 08/37-92., od 28. VIII. 1992. u: *Dokumenti*, knj. 5., 213.

dice u lekovima i sanitetskom materijalu. Ishrana je bila slaba. Na krevetima sa dotrajalom i neopranom posteljinom ili bez nje, bez pidžama, ranjenik se osećao nezbrinut i zanemaren. Nedostatak goriva onemogućavao je grejanje, zbog čega su i hirurške intervencije u pojedinim periodima bile nemoguće.

Vlada sa Ministarstvom odbrane, kao i organi Skupštine opštine Kinni, ostali su u lošem sećanju svim svojim ranjenim i bolesnim odnosom prema Kninskoj bolnici...¹³⁵ Ako su ovakvu uvjeri bili u središnjoj bolnici RSK, za pretpostaviti je da su u Vojniću bili barem isti, ako ne i gori. Vidi se to iz izvješća Komande 21. korpusa da zdravstvu na Kordunu nedostaje antibiotika i analgetika.¹³⁶

Opšta bolnica „Sveti Georgije“ Vojnić

Odlikom Vlade RSK tj. Ministarstva za zdravlje RSK od 20. srpnja 1993. Ratna bolnica „Petrova Gora“ je transformirana u Opštu bolnicu „Sveti Georgije“ Vojnić, i kao civilna institucija uključena u mrežu zdravstvenih ustanova RSK.¹³⁷ Bolnica je ostala u motelu u Vojniću, koji nije bio adekvatan za bolnicu te ga se kontinuirano adaptiralo.¹³⁸ Još u rujnu 1991. bolnica je blagoslovljena i stavljena pod nebesku zaštitu sv. Georgija, po čemu je dobila ime.¹³⁹

Još jednom, privremeno, bolnica se vratila na Petrovu goru. Po zapovijedi Komande 21. korpusa bilo je predviđeno da se u slučaju borbenih djelovanja bolnica iz Vojnića izmijesti na Petrovu goru.¹⁴⁰ To je učinjeno u rujnu 1993. kada je iz osвете za akciju „Medački džep“ 21. korpus izveo topničko-raketne napade na Karlovac (gdje je poginulo 11 osoba, a 36 ranjeno) i područje Zagreba (11 ranjenih), na što je HV izvršio topnički napad na

¹³⁵ M. Sekulić, *n. dj.*, 256–257.

¹³⁶ HMDCDR Kut. 21. K. – komanda kord. bataljona. Informacija potčinjenim jedinicama Komande 21. korpusa. Pov.br: 1269/1., od 7. VI. 1994.

¹³⁷ HMDCDR. Kut. RB PG. Program rada Opšte bolnice „Sv. Georgije“ Vojnić za 1995. godinu, decembar 1994. i Izvještaj o radu Ministarstva za zdravlje RSK u 1993. god. Br: 11/94., od 11. I. 1994. u: *Dokumenti*, knj. 12., 56.

¹³⁸ HMDCDR. Kut. RB PG. Pismo zahvale dr. Milana Kresojevića donatorima iz inostranstva, nedatirano.

¹³⁹ HMDCDR. Kut. RB PG. Izvještaj o radu Ratne bolnice „Petrova Gora“ za period od 3. 08. 1991. do 9. 09. 1992.

¹⁴⁰ Borbeno naređenje K-de 21. K. SVK. DT. Br: 856/1., od 22. IV. 1994. u: *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.-1995. Dokumenti*, knjiga 11: *Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (siječanj–lipanj 1994.)*. Ur. Julija Barunčić Pletikosić i Ivan Brigović. Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata – Zagreb, ožujak 2012., 358.

Vojnić, pa je bolnica preseljena na Petrovu goru, te izgrađena skloništa za ranjenike i osoblje bolnice.¹⁴¹

Opšta bolnica „Sveti Georgije“ je kao jedina bolnica na Kordunu zdravstveno zbrinjavala 65.000 stanovnika u pet općina: Vojnić, Vrginmost, Slunj, Krnjak i Plaški, na prostoru od 2.453 km². Pod ovu bolnicu su spadale sve vojne i milicijske postrojbe koje bi boravile na Kordunu.¹⁴²

Bolnica je patila od nedostatka kadrova,¹⁴³ i imala relativno male kapacitete: 40 kreveta. Uz njih zdravstveni kapaciteti na Kordunu su bili sljedeći: bolnički odjel za zarazne bolesti u mjestu Debela kosa 40 kreveta, Dom zdravlja Vojnić 20, Dom zdravlja Krnjak 15, Dom zdravlja Vrginmost 10, Dom zdravlja Slunj 40 i Banjsko lječilište „Toplice“ u Topuskom 50. U slučaju ratnih djelovanja bilo je predviđena uspostava stacionara u Šumariji u Vrginmostu s 70 kreveta, te po drugim objektima još 100 kreveta. Susjedna Opća bolnica Glina je imala 60 kreveta.¹⁴⁴

Krajem 1993. godine broj osoba o kojima je bolnica „Sveti Georgije“ skrbrila je drastično povećan. Po proglašenju Autonomne pokrajine Zapadna Bosna (APZB) 27. rujna 1993. izbile su borbe između Narodne obrane APZB i 5. korpusa Armije BiH. Ranjeni vojnici Narodne obrane i civilno stanovništvo APZB više nije moglo u Bihaćku bolnicu, pa je liječeno u Vojničkoj bolnici. Na osnovu prethodnog političkog dogovora, u siječnju 1994. godine su direktor dr. Milan Kresojević i direktor Doma zdravlja Velika Kladuša dr. Esad Pajazetović sklopili sporazum da će bolnica „Sveti Georgije“ i ubuduće zdravstveno skrbiti o stanovništvu i vojnicima APZB, za što će Vlada APZB preko Kladuškog Doma zdravlja plaćati Vojničkoj bolnici.¹⁴⁵ Godine 1995. tijekom srpskih napada na Cazinsku krajinu u Vojničkoj bolnici su zbrinjavani ranjenici.¹⁴⁶

Bolnica je djelovala u Vojniću do kolovoza 1995., kada je tijekom operacije „Oluja“ napuštena. Dr. Miroslav Gluhinić, koji je ispred Glavnog

¹⁴¹ HMDCDR. Kut. RB PG. Pismo zahvale dr. Kresojevića inozemnim donatorima, nedatirano. Kut. 21. K- K-da kord. b. Borbeno naređenje K-de 21. K. svim jedinicama. Str.pov.br: 3163/2., od 14. IX. 1993., Zahtjev Komande 21. K. za obezbeđenje sa materijalnim sredstvima. Str.pov.br: 3205/2., od 18. IX. 1993. i M. BARIĆ, n. dj., 53.

¹⁴² HMDCDR. Kut. RB PG. Program rada Opšte bolnice „Sv. Georgije“ Vojnić za 1995. godinu, decembar 1994. i Izvještaj o radu Ministarstva za zdravlje RSK u 1993. god. Br: 11/94., od 11. I. 1994. u: *Dokumenti*, knj. 12., 56.

¹⁴³ HMDCDR Kut. 21. K. – K-da kord. b. Inf. potčinjenim jedinicama K-de 21. K. Pov.br: 1269/1., od 7. VI. 1994.

¹⁴⁴ HMDCDR. Kut. 21. K. – pozadina. Kapaciteti zdravstvene službe teritorija za 21. Kordunaški korpus, nedatirano.

¹⁴⁵ HMDCDR. Kut. RB PG. Međusobni sporazum o poslovnoj saradnji između Opšte bolnice „Sv. Georgije“ Vojnić i Doma zdravlja V. Kladuša. Br: 02/1-05/94., od 4. I. 1994.

¹⁴⁶ HMDCDR Kut. 21. K. – K-da kord. b. Zapovest K-de „Pauk“ za napad br. 4. Str.pov.br: 03/72-1., od 5. IV. 1995.

sanitetskog stožera RH 11. kolovoza 1995. obišao vojnički motel, izvijestio je da su pripadnici hrvatske policije za svoje potrebe zauzeli dio objekta. Zatekao je dosta medicinske opreme i lijekova, ali ne i osoblje i pacijente.¹⁴⁷

Time je, na četvrtu godišnjicu osnutka, zauvijek ugašena Opšta bolnica „Sveti Georgije“, pravni i fizički sljednik improvizirane Ratne bolnice „Petrova Gora“. Kako Karlovac i Ogulin, gradovi s bolnicama, nije dospjeli pod srpski nadzor ova je bolnica postala središnja medicinska institucija Srba Korduna, i četiri godine zadovoljavala glavninu zdravstvenih potreba oružanih formacija RS Krajine i srpskog stanovništva na okupiranom prostoru od Plaškog do Topuskog, te time postala značajan subjekt u povjesnici Domovinskog rata Korduna.

Jakša Raguž

WAR HOSPITAL „PETROVA GORA“ 1991/1993

Summary

Within the preparations for the break-out of the war in August 1991 there was installed improvised field hospital „Petrova Gora“ in Kordun. The primary purpose of the hospital was to treat war wounds. Since the towns of Karlovac and Ogulin, both with hospitals, were not controlled by Serbs, this hospital became the central medical institution for 60.000 persons – members of military formations of RS Krajina and Serbian population in occupied Kordun. The significance of the hospital is exemplified by the fact that in the first year of its existence 9.334 wounded and ill persons were medically treated in it and in field ambulances additional 11.000 persons. The choice of the location on Petrova gora where in World War II operated Central Partisan War Hospital the initiators of the war wanted to turn this hospital into a symbol of historical and spiritual continuity of resistance of the Kordun Serbs to Croatian authorities, thus equalizing Ustashe government with the democratically elected government. The hospital in 1993 changed the status and became civilian general hospital named „Saint George“ and until the end of the war met majority of medical needs of the population of Kordun and Autonomous province of West Bosnia.

¹⁴⁷ Izvješće pomoćnika zapovjednika Glavnog sanitetskog stožera RH o izvidu stanja na terenu Vojnića. Ur.br: 05-675/95. Kl: 17-GLUHI06., od 11. VIII. 1995. (preslik dokumenta u posjedu autora).